

Geografsko imenoslovje in izrazoslovje

DOLINKA, DOLEK ALI DOLEC?

Matej Gabrovec*

V tem kratkem prispevku bo govor o eni napogostejših reliefnih oblik na dolomitu, o dolku. Na tem mestu ne bom razpravljal o njeni genezi, pač pa bom podrobneje spregovoril o njenem imenu. Dolek je "plitva, do nekaj metrov globoka odprta suha dolinica, navadno v smeri največje strmine na pobočju, pogosta zlasti na dolomitih in dolomitiziranih apnencih." (Slovenska kraška terminologija, 1973, str. 5.) Oznaka "1" ob izrazu v navedeni terminologiji pomeni, da "termin ni v splošni rabi v krasoslovju". Zato sem ob proučevanju dolomitnih pokrajin v Sloveniji (Gabrovec, 1994) menil, da bi kazalo ponovno razmisliti o uporabi tega izraza in o njegovi morebitni zamenjavi. Možnosti bi bili dolinka in dolec.

Izraz je bil prvič uporabljen v slovenski geografski literaturi v razpravi "Geomorfološko kartiranje na primeru Rakitne in Glinic". Opis iz te razprave navajam v celoti: "Edina pogostejša reliefna oblika so plitve dolinaste ulegnine, ki se začenjajo navadno 100–200 m pod vrhom, le na jugozahodnem koncu Novaške gore tik pod vrhom. Skraja so ozke in plitve, navzdol pa se širijo in poglobljajo, tako da imajo več metrov globine. Po njih ne tečejo potočki, ker je ruša sklenjena. V prečnem profilu so zaokrožene. Ker ne kažejo sledov korit in erozije, jih velja ločiti od dolinic in grap. V tujini se je za take oblike ustalil naziv *Delle*. V Slovenski geografski terminologiji se ni ustalil poseben termin. Na kartah jih imenujem dolek, z izrazom ki ga omenja Badjura. Badjura navaja še sinonime dolič, dolec, podolnica, dolinka, dolček itd. po Pleteršniku dolica in dolača (Badjura, 1953, 205)." (Gams, 1968, 81). Po izidu Slovenske kraške terminologije so avtorji pisali o obravnavani reliefni obliki le v okviru geomorfološkega kartiranja (Gams, Natek, 1981; Mihevc, 1986), dosledno pa so uporabljali termin dolek. Pred izidom Slovenske kraške terminologije je Habič podrobneje preučeval dolomitni relief med Idrijco in Vipavo, v svoji študiji je dosledno uporabljal izraz dolinka (Habič, 1968).

Vsi doslej uporabljeni izrazi, dolinka, dolek in dolec, imajo skupno slabo značilnost, da so manjšalnice od doline oziroma dola, vendarle pa jih Slovar slovenskega knjižnega jezika (SSKJ) obravnava kot samostojne besede, ki jim v nasprotju z drugimi manjšalnicami (npr. dolinica ali dolček) tudi posebej razloži pomen. Razlage vseh treh besed v SSKJ so naslednje:

* Dr., asistent, GI ZRC SAZU, Gosposka 13, 1000 Ljubljana, Slovenija.

- **dolec** *majhna dolina, dolinica*: griči in dolci Gorjancev,
- **dolek** *raven ali rahlo nagnjen svet, ki je na eni strani odprt proti še nižji dolini*: bivakirali so v dolcu,
- **dolinka** *dolinica*: kraška dolinka (SSKJ, 1994, 154–155).

Navajam še Badjurove razlage vseh treh izrazov:

“**Podolnica** med Dobovico in Škrjancem pod Sv. Ambožem ali **dolinka** je v hri-
bih gladko košeninast, kadunjast viseč dolec, npr. med Obolnim 776 m in Blatarjem,
ponekod tudi uloka, vrtača, **dolček**, v narečju “duček” pa košeninasti tesnejši dolec
(med Goričico in Kovki 685 m nad Metnajem). Poseben pomen ima pri nas **dolek**”
(Badjura, 1953, 205).

Na naslednji strani sta še podrobneja razložena pojma dolec in dolek:

“**Dolec**, v narečju “dovc”, je manjši, kračji dol, množinska oblika **dolci**. Obe ime-
ni nastopata tako v nižavi kakor v snežnikih, vendar redkeje; izpričani sta tudi v
potujčenih Vzhodnih Alpah (Dolzen Berg 2370 m, Dolzen). Pogostejši je dolac v
Dinarskem gorovju in v nižavah.

Primeri:

Dolec severno od Kamne gorice ob poti čez Laze proti Radovljici, značilen ko-
šeninast nižavski dolec.

Andrejčkov dolec v koncu vrhniškega retovja Velike Ljubljani.

Dolci (Zgornji, Srednji in Spodnji dolec), globoka vdrtta krnica med jezerskim
Poldnem (Kokrsko Kočno) in Velikim Grintavcem, južno pod Zdoško škrbino
2268 m; poučen primer snežniških dolcev.”

“Poleg dolca in doliča poznamo v naših snežnikih (v čoku Škrlatice) še eno
manjšalnico iz iste besede in sicer: **dolek**, v narečju “dovk”, ki pomeni konto, krnico
(Hochkar), globoko pusto gorsko dnjačo podolgasto zaokrožene oblike. Natanko v
tem pomenu je izpričan Dolek (Dock) tudi v potujčenih Alpah, v čoku G. Wiesbach-
horna, severozahodno za Velikim Klekom.

Primeri:

Prednji in zadnji dolek v Škrlatici nad Aljaževim domom.” (Badjura, 1953, 206).

Dolek torej po Badjuri v ljudskem izrazoslovju pomeni samo krnico. Opis v SSKJ
prav tako ustreza krnici, omemba bivakiranja v tamkajšnjem primeru kaže na visoko-
gorski svet. Po Badjuri tudi dolek ni sinonim za dolič, dolec, podolnico, dolinko ali
dolček, kot je netočno navedeno v zgoraj navedeni Gamsovi razpravi, pač pa Badju-
ra navaja, da ima dolek pri nas “poseben pomen”, kot je navedeno zgoraj. Potem-
takem bi dolek lahko označil kot neustrezen izraz za obravnavano reliefno obliko.

Dolinko Badjura označuje kot sinonim za dolec (tudi naveden primer z Obolnega
je z dolomitnega sveta), čeprav ponekod pomeni tudi vrtačo. Slabost tega izraza je

prevelika podobnost z dolino, Habič pa (1968, 105) z dolinko ponekod označuje tudi nekaj večje suhe doline (taki primeri so na Vojskem).

Dolec je po sicer zelo splošnem opisu v SSKJ ustrezen izraz. Poleg tega na Goricah, ki so omenjeni v zgledu, dejansko prevladuje dolomit. Skupna značilnost Badjurovih zgledov za dolec je, da gre za manjšo dolino, ki je navadno izrabljena za travnik. Take značilnosti ima tudi obravnavana reliefna oblika. Izjema so le navedeni primeri "snežniških dolcev". Vendar pa je tudi tu za naveden zgled pod Kočno značilen travnat svet, o katerem je Wester zapisal: "V Spodnjih dolcih ti oživi oko ob pogledu na prvi planinski pašnik." (Ficko, 1973, 129).

Zaradi vsega zgoraj navedenega predlagam za oznako obravnavane reliefne oblike **dolec**. Beseda ima sicer širši pomen, ker pa je njena uporaba redka, kot navaja SSKJ, uporaba v znanstvene namene v ožjem smislu ne bi smela biti problematična.

Literatura

- Ficko, P., 1973: Kamniške in Savinjske Alpe. Planinski vodnik. Ljubljana.
- Gabrovec, M., 1994: Relief in raba tal na dolomitnih območjih Slovenije. Doktorska disertacija. Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo, Ljubljana.
- Gams, I., 1968: Geomorfološko kartiranje na primeru Rakitne in Glinic. Geografski vestnik 40, 69–88. Ljubljana.
- Gams, I., Natek, K., 1981: Geomorfološka karta 1 : 100000 in razvoj reliefa v Litij-ski kotlini. Geografski zbornik 21, 5–67. Ljubljana.
- Habič, P., 1968: Kraški svet med Idrijco in Vipavo. Dela 21, Inštitut za geografijo SAZU. Ljubljana.
- Mihevc, A., 1986: Geomorfološka karta ozemlja Logaških Rovt. Acta Carsologica 14–15 (1985–1986), 207–218. Ljubljana.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika, 1994. Ljubljana.
- Slovenska kraška terminologija, 1973. Ljubljana.